עין משפט נר מצוה

נא א ב ג מיי' פ"ג מהל' נ"מ הל' כא:
נב ד מיי' פ"ו מהל' חובל ומזיק הלכה טו סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף לד:
נג ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף לו:
נד ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף לה:
נה ז מיי' שם הל' טו:
נו ח מיי' שם וסמג שם טור ש"ע שם סעיף לו:
נז ט מיי' שם הל' טו:

◆

מוסף רש"י

במי שהמת שלו. מי שראוי לו להאכיל נבילתו לכלבים, יצא זה כו' (לעיל יא.). לבעלים מטפלין בנבילה. כלומר נוטלין את הנבילה (לעיל י:) שמין לו הנבילה של בהמתו שמתה על ידי זה שהזיקה לו ועליה מוסיף ומשלם דמיהן (ב"מ צו.).

[א]שור ושור פסולי המוקדשין שנגחו [א](מאי ניהו שור בכור דלא פריק ליה) אביי אמר [ב]משלם ח"נ [ג]רבינא אמר משלם רביע נזק הא והא בתם הא כרבנן והא [ב]כרבי נתן איבעית אימא הא והא כרבנן הא בתם הא במועד איכא דאמרי אביי אמר ח"נ רבינא אמר כוליה נזק הא והא במועד הא כרבנן והא כר' נתן איבעית אימא הא והא כרבי נתן הא במועד והא בתם אמר רבא [ד]שור ואדם שדחפו לבור לענין נזקין כולן חייבין [ה]לענין ארבעה דברים [ו]ודמי ולדות אדם חייב ושור ובור פטור [ז]לענין כופר ושלשים של עבד שור חייב אדם ובור פטורים [ח]לענין כלים [ט]ושור פסולי המוקדשין אדם ושור חייבין ובור פטור מאי טעמא [ג]אמר קרא [ד]והמת יהיה לו במי שהמת שלו [ה]יצא זה שאין המת שלו למימרא דפשיטא ליה לרבא והא מיבעיא בעי ליה לרבא דבעי רבא שור פסולי המוקדשין שנפל לבור מהו האי והמת יהיה לו במי שהמת שלו יצא זה שאין המת שלו או דילמא והמת יהיה לו [ו]לבעלים מטפלין בנבילה הוא דאתא בתר דבעיא הדר פשטה אלא בעלים מטפלין בנבילה מנא ליה נפקא ליה מן והמת יהיה לו דשור מאי חזית דוהמת יהיה לו דשור מפקת ליה לבעלים מטפלין בנבילה והמת יהיה לו דבור מפקת ליה למי שהמת שלו איפוך אנא מסתברא פטור גבי בור הואיל ופטר בו את הכלים אדרבה פטור גבי שור שכן פטר בו חצי נזק כוליה נזק מיהת לא אשכחן: נפל לתוכו שור וכליו ונשתברו כו': מתניתין דלא כר' יהודה דתניא [ז]ר"י מחייב על נזקי כלים בבור מאי טעמא דרבנן דאמר קרא [2]ונפל שמה שור או חמור שור ולא אדם חמור ולא כלים ורבי יהודה או לרבות את הכלים ורבנן

או

[ז]ה"ג **מאי ניהו שור בכור דלא פריק ליה.** בכור בעל מום שאין בר פדיון דכיון דלאו בר פדיון הוא לא נפק מקדושה קמייתא הלכך שור הקדש קרינא ביה ואע"פ שהכהן אוכלו לא קרינא ביה שור רעהו [שמות כא] דמשלחן גבוה קזכו. והאי דנקט פסולי המוקדשים ולא נקט שור ושור הקדש שנגחו רבותא אשמעינן דאף לבכור בעל מום פטור הואיל ולא נפדה אבל פסולי המוקדשין שנפדו חייב לשלם אם נגחו דשור רעהו קרינא ביה מדאמר לקמן בשמעתין דשור הדיוט שנגח לשור פסולי המוקדשין חייב אלמא שור רעהו הוי): **שור הדיוט ושור פסולי המוקדשים שנגחו.** בין שניהם שור: **אביי אמר ח"נ משלם.** בעל השור והשאר מפסיד הניזק. ובתם מוקמינן לה וכדרבי נתן דאמר [ע"א] מה דלית ליה לאשתלומי מהאי לשתלם מהאי והוי כמי שאין לו שותף ומשלם ח"נ כדינו: **כרבנן.** רביע נזק הואיל ויש לו שותף וזה שאינו יכול להשתלם מן הקדשים יפסיד: **ואיבעית אימא.** תרוייהו כרבנן ולא פליגי: **בתם.** רביע נזק הואיל ויש לו שותף ומועד חצי נזק והשאר יפסיד: **שור ואדם שדחפו.** דכל אחד לבור ונמצאו שלשתן שותפין בנזק השור והבור והאדם: **לענין נזקין.** כגון אם דחפו שם אדם והוזק משלמין בין כולן פחת דמיו דכולן חייבין בנזקי אדם דהא דקיימא לן לגבי בור שור ולא אדם בקטלא קיימא לן כגון אם נפל לתוכו עבד ומת אבל בנזקין חייב וכרבי נתן היא דלא אזיל בתר דמיפה לחודה: **ארבעה דברים.** שהן לבד מנזק: **אדם.** שדחפו חייב אבל השור והבור פטורים דקיימא לן (לעיל ד' כו.) איש בעמיתו ולא שור בעמיתו וכן בדמי ולדות אנשים כתיב (גבי ולדות) ולא שוורים: **לענין כופר.** אם מת: **שור חייב.** כדינו ובמועד: **אדם ובור פטורין.** אדם דהא בר קטלא הוא ואי נמי לא אתרו ביה פטור מדתנא דבי חזקיה בהמניח את הכד (לעיל לה.) ובור דכתיב שור ולא אדם: **ושור פסולי המוקדשין.** אם דחפו לתוכו שור פסולי המוקדשין שנפדה דקרינא ביה שור רעהו אחר שפדאו: **מאי טעמא.** בור פטור: **דכתיב והמת יהיה לו.** גבי בור: **מי שהמת שלו.** שיכול למכור הנבילה יצא זו שאף על פי שנפדה טעון קבורה דאמרינן גבי פסולי המוקדשין שנפדו במס' בכורות בפ' שני (ד' טו.) תזבח [דברים יב] ולא גיזה בשר [שם] ולא חלב ואכלת [שם] ולא לכלביך מכאן שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים: **לבעלים מטפלין בנבילה.** כדאמרינן בפ"ק (ד' י.) והמת יהיה לו לניזק אתה אומר לניזק כו': **ומאי חזית דהאי והמת יהיה לו דשור מפקת ליה לבעלים מטפלין בנבילה.** ומחייבת ליה אנגיחת פסולי המוקדשין: **איפוך אנא.** ואוקימנא חיובא דפסולי המוקדשין אבור: **שור ולא אדם.** מדלא כתיב ונפל שמה הנופל אלמא למעוטי אתא. ולקמיה [נד.] פריך שאר בהמות מנא ליה דלמא כולם ממעטינן:

לחלק

שור ושור פסולי המוקדשים שנגחו. פירש רב יהודאי גאון דהיינו שור בכור דלא פריק ליה ולפי שאין לו פדיון אעפ"י שדינו להיות נשחט במדינה ונאכל לכהנים במומו כצבי וכאיל דאפילו להאכילו לנכרים מתיר ר' עקיבא בבכורות (דף לג:) מטעם דאיתקש לצבי ואיל אפי' הכי לא חשיב בחייו ממון הדיוט ושור רעהו וכן כל פסולי המוקדשים שלא נפדו אבל במוקדשין שנפדו ליכא לאוקמי דשור רעהו מקרו אע"פ שאסורים בגיזה ועבודה דהא לקמן בשמעתין מחייבינן שור הדיוט שהמית שור פסולי המוקדשין ובור נמי הוה מחייבינן אי לאו משום דכתיב והמת יהיה לו:

הא כרבנן הא כר' נתן. וקמ"ל דאפי' בשני שוורים יהיה הדין כמו בשור ובור אע"ג דבשור ובור לר' נתן שייך טפי למימר כי ליכא לאשתלומי משור משתלם מבור מטעם דאמר אנא תוראי בבירך אשכחיתיה את קטלתיה ובשור ושור ליכא למימר הכי ולרבנן הא קמ"ל דלא תימא דוקא בשור ובור אמרינן הכי דכי ליכא לאשתלומי מבור לא משתלם משור דהיינו משום דבור עושה עיקר המעשה ומיהו קטל בהבליה לכך לא נטיל חיובו על השור אע"ג דליכא לאשתלומי מיניה אבל בשור ושור שאין בזה עיקר ההיזק יותר מבזה הוה אמינא דאפילו לרבנן כי ליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי ונראה לר"י דאביי ורבינא ס"ל האי כוליה הזיקא עבד והאי כוליה הזיקא עבד דאי ס"ל פלגא נזקא עבד למה יאמר רבי נתן דכי ליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי הא לא שייך הכא טעמא דאנא תוראי ולא קאמר הא והא כרבי נתן הא כמ"ד פלגא נזקא עבד והא כמאן דאמר כולה נזקא עבד משום דנראה לו לגמרא טעם ראשון שאמר רבא עיקר דהא כולה נזקא עבד ולהכי מוקי כולהו כוותיה:

שור ואדם שדחפו לבור. לא שדחף אדם בכוונה דא"כ בעל הבור אמאי מחייב דאטו אם ישים אדם טליתו של חבירו באש של חבירו וכי יתחייב בעל האש ואם תאמר אי שלא בכוונה אמאי יתחייב בבושת ויש לומר כגון שידע האדם בשעת נפילת חבירו וחשיב בכוונה מידי דהוה אנתהפך דסוף פ"ב (לעיל ד' כו.): **לענין** כופר ושלשים של עבד שור חייב. וא"ת והא שור פטור ממיתה כיון שהוא ואדם דחפו דהוי כמו (לעיל י:) הכוהו עשרה בני אדם בעשר מקלות דבבת אחת דברי הכל פטור וכיון דלא מיחייב מיתה לא מיחייב כופר דלעיל בפ' ד' וה' (ד' מג. ושם) משמע דרבא ס"ל כרבה דאמר דאי אין השור בסקילה אין הבעלים משלמין כופר דאמר בהדיא דשלא בכוונה משלם דמים ונראה דלא איירי כשדחפוהו שניהם בבת אחת אלא כל אחד בפני עצמו: **לענין** כלים ושור פסולי המוקדשין. כשנפדו איירי דאי לא נפדו אדם ושור נמי פטורין מדכתיב רעהו תימה דבבור אמאי פטור כיון שנפדו והא הוי המיתה שלו למ"ד פודין הקדשים להאכילן לכלבים ואי הוה איירי כשלא נפדו ניחא שלא יכולים לפדותו לאחר מיתה דבעינן העמדה והערכה ואפילו למ"ד אין פודין קשה דמוכח בפרק כל שעה (פסחים דף כט:) דהיינו דווקא להאכילן לכלבים אבל להסיקן תחת תבשילו פודין לכ"ע בשמעתתא דאוכל חמץ של הקדש במועד מעל ומסיק רב אשי לכ"ע אין פודין כו' ודכ"ע דבר הגורם לממון לאו כממון דמי וכפלוגתא דר' יוסי הגלילי ורבנן קמפלגי אלמא מדמעל פודין להסיקו תחת תבשילו או לצורך הנאה אחרת וכן פי' שם הקונט' ואין לתמוה מ"ש אכילת כלב משאר הנאות דדלמא כיון דמיעטיה מואכלת ולא לכלביך לית לן למעוטי אלא כיוצא בה אכילה ומיהו אליבא דרב יוסף דמפרש התם לעולם בפודין הקדשים להאכילן לכלבים קמפלגי נ"ל ודאי דאין חילוק בין אכילת כלב לשאר הנאות ושמא רבא כרב יוסף ס"ל: **נפקא** ליה מוהמת יהיה לו דשור. ואע"ג דלא ילפינן שור מבור לפטור היכא שאין המיתה שלו מ"מ ילפינן בור משור לבעלים מטפלים בנבילה דג' קראי כתיבי כדאמרינן בפ"ק (דף י:): **איפוך אנא.** וא"ת אם כן רעהו דכתב רחמנא למה לי לאפוקי הקדש וי"ל דאצטריך להקדש שנגח הדיוט אך קשה דמשור איש נפקא:

או

מסורת הש"ס

א) רש"ל מ"ז, ב) [עי' תוס' לעיל יג: ד"ה ואם תימא וכו' גרסי רבא], ג) [לעיל נא. נג.], ד) [עי' תוס' זבחים עה: ד"ה ובעריפה], ה) [לעיל י: וש"נ], ו) לעיל ה: וש"נ, ז) רש"ל מ"ז וכ' דגם מתוספות משמע שרב יהודאי פירש כן ולא רש"י וכ' מהרש"ל מ"ש ברש"י ה"ג ר"ל הלכות גדולות בא לומר שכן נמצא בהלכות גדולות שחבר רב יהודאי גאון ומ"מ נראה שאינו מלשון רש"י שהרי כתב לעיל [דף נג. ד"ה שור] בפשיטות דלא כוותיה וכאן לא הזכיר שחולק עליו אלא שתלמיד אחד כתבו בגליון, ח) [ויקרא כד], ט) [שמות כא], י) רש"ל מ"ז, כ) [עי' תוס' לעיל יג: ד"ה ואם], ל) [עי' לעיל ו. תוס' ד"ה לאתויי].

◆

תורה אור השלם

1. בַּעַל הַבּוֹר יְשַׁלֵּם כֶּסֶף יָשִׁיב לִבְעָלָיו וְהַמֵּת יִהְיֶה לּוֹ: שמות כא לד
2. וְכִי יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אוֹ כִּי יִכְרֶה אִישׁ בֹּר וְלֹא יְכַסֶּנּוּ וְנָפַל שָׁמָּה שּׁוֹר אוֹ חֲמוֹר: שמות כא לג

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה שור ואדם וכו' לא שדחף אדם. עיין לעיל ד' ו ע"א תוס' ד"ה לאתויי: